

TROPİKAL ORMANLARDA VAHŞİ DOĞAYLA MÜCADELE EDEN TÜRK BİLİM

KANO GEZİSİ. Yer: Brezilya. "Biyolog arkadaşlarım Andras Baldi, Walter Jetz ve Juan Mazar Barnett ile Brezilya'nın Pantanal, sulak alanlarını keşif gezisinde... Bir hafta içinde 303 kuş türü görmüştük."

Ayı, yılan ve katil arılardan zor kurtulan Türk Biyolog

İKİ AYI. Yer: Alaska. "Denali Milli Parkı'nda, iki boz ayı yavrusu. Beni kovalayan ayı 200 km uzaktaki bir başka milli parktaydı. Kesin uzaktan akrabaları vardır. Ayılar çok gezer zaten."

TUKAN KUŞU. Yer: Panama. "Las Cruces ormanındaki palmiyenin tohumlarını yiyen bir kara gagalı Tukan..."

Onlara, vahşi doğa belgeselerinde rastlarız. Her türlü tehlikeyi göze alıp bilim ve merak uğruna yıllarca tropikal bölgelerde, kutuplarda ve Afrika'da yatıp kalkarlar. Bu tutkulu bilim adamları arasında bir de Türk biyolog bulunuyor. Tropikal biyolog Çağan Şekercioğlu, ölümle burun buruna sürdürdüğü mesleğini ve doğa tutkusunu anlattı.

* M. Nedim KOCA

Vahşi doğanın sakinleri aslanlara, maymunlara, gergedanlara, timsahlara ve kuşlara merakımız birçoğumuz için belgesel izlemekten öteye geçmiyor. Tabii bu konuda istisnalar da var. Tıpkı dünyaca ünlü tropikal biyoloğumuz Çağan Hakkı Şekercioğlu gibi... Tutkusunun peşinden gidip hayvanlar âlemine dalan Şekercioğlu, bugüne kadar 60'a yakın ülkede araştırma yapmış. Boz ayılar tarafından kovalanan, yanardağ

lavları arasında ölüm tehlikesi atlatan maceraperest bilim adamı, adrenalin yüklü dünyasının kapılarını Haftalık için araladı.

Tropikal biyolog ne iş yapar?

Bir cins biyolog ama uzmanlık alanı, doğanın faal olduğu tropik ekosistemler. Ben tropik ormanlardaki kuşları tehdit eden faktörleri araştırıyorum.

Dünya genelinde kaç ülkede çalışma yaptınız?

Şimdiye kadar yaklaşık 60 ül-

YEDİ KITAYI DOLAŞMIŞ

Çağan H. Şekercioğlu kimdir?

Dünya çapında ekolog, ornitolog ve çevre bilimci Şekercioğlu, 1975'te İstanbul'da doğdu. Robert Koleji'ni bitirdikten sonra Harvard Üniversitesi'nde burslu biyoloji ve antropoloji okuyan biyolog, doktora öncesi dünyanın çeşitli ekosistemlerinde araştırma yapmak için yedi kıtayı dolaştı. En önemli çalışmalarından biri olan "Yok Olan Canlıların İzinde Afrika" projesi için, Afrika'nın 11 ülkesinde fotoğraf ve video çekimleri yaptı. 1998'de Stanford Üniversitesi'nin ekoloji ve evrim bölümünde tam burs ve maaşla doktora programına başlayan Şekercioğlu, aynı üniversitenin Çevre Bilim Merkezi'nde araştırma görevlisi olarak çalışıyor. Fotoğraf yarışmalarında aldığı ödüllerin yanı sıra, yaklaşık elli ülkenin kitap, dergi ve gazetelerinde, araştırmalarına ve fotoğraflarına dayanan yüzlerce yazı ve röportajı yayımlandı. Hobi-leri arasında Malayca, Papua Yeni Ginece gibi araştırma yaptığı bölgelerin dilini öğrenmek var.

kede kuş gözlemedim, fotoğraf çektim ve araştırma yaptım.

Peki hangi ülkeler sizi şaşkınlığa uğrattı?

Çin'in, her yeri betonla kaplama hızı beni çok şaşırttı ve üzdü. Papua Yeni Gine'de dolmuşların geçmesine izin verip sonra savaşmaya devam eden kabileler şaşırtıcıydı. Yine aynı ülkede, bindiğim aracın şoförün, yol kesen dört kişiye "Bunlar yaramaz adam" diyerek gaza basıp ikisinin uçuruma düşmesine yol açması beni sarstı. Angola'daki insanların iyiliği de beni şaşırttı. Sivil savaştan mahvolmuş bu ülkede, ne insanlardan, ne polisten, ne de askerlerden en ufak bir sıkıntı çekmedik. Ama en güzel şaşkınlığımı, Antarktika'nın uçsuz bucaksız ve insanın kendini çok önemsiz hissetmesine yol açan el değmemişliğinde yaşadım.

Hiç aslan veya panter tarafından kovalandınız mı?

Yok, ama Alaska'da beni ayı kovaladı. 1997'de Amerikan Biyolojik Sayım projesinin kuşlar

İP KÖPRÜ Yer: Malezya.
"Burası Tanam Negara Yağmur Ormanları. Bölgenin en üst katmanında kuş gözlüyoruz."

üzerine olan kısmında çalışıyorum. Sürekli ayılarla karşılaşıyorduk ve proje asistanlarından birine üç hafta önce bir boz ayı saldırmıştı. 300'den fazla dikiş atıldı. Ondan sonra Amerikan deniz piyadelerinin kullandığı gümüş renkli çifteleri taşımaya başladık. Bir ara bir ağacı ölçmek için silahları yere bıraktık. Bir hişirtti duydum. Arkama döndüğümde bir ayı son hızla bize doğru koşuyordu. Bağırarak istedim ama ağızdan ses çıkmadı. Hemen silaha uçtum. Arkadaşım "Koşma" diye bağırıyor. Silahı kaldırıp ateş etmek için döndüğümde ayı hızla kaçıyor. Meğer arkadaşımın bağırması onu korkut-

ESKİ TANK Yer: Angola.
"Orduya ait bir T72 Rus tankı. Güney Afrika-Angola savaşında ve iç savaş sırasında yok edilmiş araçlardan biri. Angola, dünyanın en mayınlı bölgesi, en büyük korkumuz, mayına basmaktı."

ŞAHİN Yer: ABD. "Stanford Üniversitesi'nde ayağına ip dolanmış bir şahini içinde canlı fare olan "bal-chatri" tuzakıyla yakalayıp ipten kurtardık."

PENGÜENLER Yer: Antarktika. "Yavrusunu besleyen bir gentoo pengueni."

maya yetmiş. Ekvator'da bir kovan eşek arısı, Kosta Rika'da katil arılar, Borneo'da ise ateş karıncaları tarafından sokuldum. Kenya'da fil, Uganda ve Avustralya'da ise zehirli yılanlardan zor kurtuldum.

Bu maceralar arasında "işte şimdi bittim" dediğiniz an hangisi?

Afrika'nın en zehirli yılanı "puffadder"i, takıldığı kuş ağından öldürmeden çıkardım ve onu ormana saldim. Bir de Hawai'de dünyanın en faal volkanının lav akıntısının kurumuş kabuğu üzerinde, lavın denize boşaldığı noktaya yürümüşüm. Kabuk kalındı

ama bir yerde aniden kırıldı ve içine düştüm. "Tamam bitti" diye düşündüm ama hava kabarcığıymış, altta bir kabuk daha varmış.

Epey badireler atlattığınız, bu için en büyük keyfi nedir?

En büyük keyif, herkesin tatil yapma hayalini kurduğu yerlerin, benim çalışma alanım olması. Avustralya, Kosta Rika, Colorado veya Malezya... ABD'de üç haftalık Kosta Rika kuş gözlem turu beş bin dolar. Bense oradaki kuşları gözlemek için para alıyorum.

En çok ilgi duyduğunuz canlı türü hangisi?

KUŞ GRİBİNDEN KORKMUYOR MUSUNUZ?

Evcil kuşlar daha riskli

Istanbul trafiğinden daha çok korkuyorum. Kuş gribinde en önemli faktör, kontrolsüz ve kaçak olarak ticareti yapılan Uzakdoğu'dan getirilen tavuklar. Yine insanlarla beraber yaşayan evcil kuşlar da çok riskli. Yabani kuşlarda, özellikle benim çalıştığım ötücü kuşlarda çıkma ihtimali milyonda bir. Örneğin Avrupa'da kontrol edilen 25 bin yabancı kara kuşundan çıkmadı. Ayrıca biz gerekli hijyenik şartlarla çalışıyoruz kuş gribi çıktığından beri.

Kuşlar... Özellikle de çok akıllı olan kargalar ve papağanlar. Ama tüm hayvanlar arasında en akıllı olanları, büyük primatlar yani şempanze, cüce şempanze, goril ve orangutan... Bunlar teknik olarak maymun değil ve evrimsel açıdan insanın dünyadaki en yakın akrabaları.

TÜRKİYE; DOĞASINI HIZLA YOK EDİYOR

Tropik bir ülke olmamasına rağmen Türkiye'de de araştırma yapıyorsunuz. Türkiye biyolojik açıdan zengin bir ülke mi?

En çok yoğunlaştığım ve en büyük potansiyeli olan projem, Kars biyoçeşitlilik araştırma, eğitim ve kapasite geliştirme projesi. Türkiye'nin birçok tropik ülkeyle başa çıkabilecek doğa zenginliği var. Örneğin, üç bin bitki çeşidi başka hiçbir ülkede bulunmuyor. Dünyanın 37 temel bitki bölgesinin üçü Türkiye'de.

Peki, Türkiye doğal ortamını koruyabiliyor mu?

Gittiğim konferanslardaki sunumlarda Türkiye, doğal kaynakların tüketildiği ülkeler arasında ilk sıralarda yer alıyor. Milli parklarımız Türkiye'nin yüzde biri. Doğayı en iyi koruyan ülkeler sıralamasında 146 ülkeden 91'inci sıradayız. Doğayı en iyi koruyanlar ise İskandinavlar. Daha sonra Avrupa'nın diğer ülkeleri ve Yeni Zelanda, Avustralya, ABD, Japonya geliyor.

Türkiye'de doğal ortamın korunmasıyla ilgili çalışmalar var mı?

Özellikle bazı sivil toplum kuruluşları çevre konularında çalışıyor. Doğasını en hızlı yok eden ülkeler arasında yer alıyoruz. Soyu tehlikede olan kuş türleri açısından Avrupa birincisiyiz.

Peki Türkiye'de çalışma yaparken ilginç bir olay yaşadınız mı?

Uzun bir araştırma sırasında, Anadolu'nun sıcaklarından bunalmış yabancı bir araştırmacı arkadaşım, Van Gölü'nü görünce zevkten delirdi, bütün elbiselerini çıkarıp kendini göle attı. Yirmi metre ileride de çarşafı hanımlar göle giriyordu. Dövülecek diye çok korkmuştum ama kimse fark etmedi. Rize Sivrikaya'da dağ horozu diye bilenen hus tavuğunu görmeye gittiğimde, muhtar Halil Sarı, beni "Hello hello" diye karşıladı. "Türk'üm" deyince, "Gel seni bir öpeyim. Bunca yıldır, yüzlerce gavur tavuğumuzu görmeye geldi, gelen ilk Türk sensin" demişti.

Bakanlıklar, özel sektör ya da üniversitelerden destek görüyor musunuz?

Türkiye'den maddi bir destek almıyorum, aksine araştırma izinlerini almak da giderek zorlaştı. Bu yıl, aylar öncesinden başvurmamıza rağmen izinler zamanında gelmedi ve bahar ayı kuş halkalama projemizi yapamadık. Bu proje, Doğu Anadolu'daki kuş göç yolunu belirlemeye yönelik bir proje.

ABD'de bu tür araştırmalar nasıl yapılıyor?

En önemlisi zihniyet farklı. Türkiye'de çalışırken, her seferinde ne yaptığımı anlatmam, insanları hazine aramadığıma ikna etmem lazım.

Stanford Üniversitesi adına mı çalışmalarınızı sürdürüyorsunuz?

Evet. Ama birçok üniversitedeki öğretim görevlisiyle ortak çalışmalarım var. Ayrıca National Geographic, Wildlife Conservation Society, Koret Vakfı gibi çeşitli derneklerden destek alıyorum.